



ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2010:10

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Östra Husby

Östergötland, Norrköpings kommun, Östra Husby socken, Stora Gyllinge 1:11

Annica Ramström

Arkeologgruppen i Örebro AB
Drottninggatan 11,
70210 ÖREBRO

Tel. 019-609 04 10
www.arkeologgrupppen.se
info@arkeologgruppen.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Bakgrund.....	4
Utredningsområde och kulturmiljö.....	4
Syfte och metod.....	6
Resultat och åtgärdsförslag.....	6
Ettapp 1.....	6
Arkivstudier.....	6
Inventering.....	7
Ettapp 2.....	7
Utredningsgrävning.....	7
Åtgärdsförslag.....	9
Utvärdering av undersökningsplanen.....	9
Referenser.....	9
Administrativa uppgifter.....	10
Bilaga 1.....	11
Schakttabell, gårdet öster om kyrkan.....	11
Schakttabell, gårdet söder om väg 209.....	12

Sammanfattning

En arkeologisk utredning etapp 1 och 2 utfördes i samband med detaljplanläggning av fastigheten Stora Gyllinge 1:11 i Östra Husby socken, Östergötland. Genomgång av det historiska kartmaterialet visar att utredningsområdena har använts för odling från 1600-talet och framåt. Vid utredningsgrävningen påträffades inget av antikvariskt intresse.

Bakgrund

I samband med upprättandet av en detaljplan inom fastigheten Stora Gyllinge 1:11, Östra Husby socken, Norrköpings kommun i Östergötlands län har Arkeologgruppen i Örebro AB genomfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom rubricerade fastighet. Arbetet utfördes i oktober 2010 av Annica Ramström och Helmut Bergold. Uppdragsgivare var Länsstyrelsen i Östergötlands län på uppdrag av Norrköpings kommun, Stadsbyggnadskontoret.



Figur 1. Östra Husby markerat med rött, beläget på Vikbolandet öster om Norrköping.

Utredningsområde och kulturmiljö

Utredningsområdet som var cirka 25.000 m² stort utgjordes av två delområden, ett nordväst om Östra Husby kyrka med en yta av cirka 5.000m², och ett något sydost om kyrkan som var cirka 20.000m². Idag används båda ytor för odling.

Östra Husby är en medeltida socken och Husaby omtalas bl a år 1278 (Östra Husby kyrka 2004:5). Husabynamnen brukar ange en plats som ingått i den kungliga förvaltningen.

En stenkyrka uppfördes troligen under 1100-talet och byggdes senare till i olika etapper.

Den medeltida kyrkan revs i samband med att den nuvarande kyrkan uppfördes åren 1806-1809 (Östra Husby kyrka 2004:5). Nordväst om kyrkan ligger Gyllingegården med pastorsexpedition och församlingshem. Parallellt med kyrkogårdens västra begränsning leder en allé fram till Gyllingegården.



Figur 2. Registrerade fornlämningar i förhållande till de båda utredningsytorna.

Prästgården, som är omgiven av en stor trädgård,

gränisar i sydöst till Gyllingegården. Bostadshuset är flankerat bland annat av en rödfärgad magasinsbyggnad med svarta luckor (Östra Husby kyrka 2004:6). Söder om kyrkan har tidigare byn Bossgård legat. Staffan Helmfrid menar att namnet Bossgård är för Östergötlands och Västergötlands del jämförbart med Husabyarna i Mälardalen (Helmfrid 1962). Här finns båda namnformerna företrädna.

Området kring kyrkan och de båda undersökningsområdena innehåller flera kända fornlämningar, bland annat gravar i form av stensättningar, RAÄ 32, 33 samt 414, det finns också en skålgropsförekomst i samma område, RAÄ 413, intill utredningsområdet vid kyrkan. Inom det undersökningsområdet finns en fast fornlämning i form av en milsten, RAÄ 47. Nordöst om den mindre utredningsytan invid väg 209 finns ett gravfält RAÄ 235. Östra Husby är en socken rik på fornlämningar, här har endast de lämningar som finns direkt i närområdet redovisats.

Syfte och metod

Syftet med den särskilda arkeologiska utredningen var att fastställa om fornlämningar finns i områdets som berörs av detaljplaneläggningen. Resultaten från den arkeologiska utredningen ska också kunna användas som ett fullgott underlagsmaterial i en fortsatt besluts- och planeringsprocess.

Den arkeologiska utredningen har omfattat följande moment; etapp 1 i form av arkiv- och kartstudier. De arkiv som använts är Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), Historiska museets föremålskatalog på nätet, Svenskt Diplomatarium (SD) på Riksarkivet samt Institutet för språk och folkminnen (SOFI). För kartstudier har FMIS på Riksantikvarieämbetet samt Lantmäteriets kartsök för historiska kartor använts. En genomgång av eventuella tidigare undersökningar i området gjordes via Vitterhetsakademiens söksystem Vitalis samt Kungliga Bibliotekets söksystem Libris.

Inom etapp 1 gjordes också en enklare fältinventering. Under etapp 2 genomfördes utredningsgrävningen. Denna gjordes med maskin där schakten grävdes skiktvis ned till orörd bottenivå. Syftet med utredningsgrävningen var att klargöra om det fanns fornlämningar som inte var synliga ovan mark. Samtliga schakt dokumenterades med GPS samt med skriftliga beskrivningar. Registrering har skett i programmet Intrasis, där all dokumentation har samlats.

Resultat och åtgärdsförslag

Resultaten från den arkeologiska utredningen etapp 1 och 2 presenteras nedan. I enlighet med undersökningsplanen gjordes endast en mindre insats när det gäller fältinventeringen.

Ettapp 1

Arkivstudier

I närområdet har en arkeologisk utredning och en arkeologisk undersökning gjorts tidigare. I samband med utbyggnaden av ålderdomshemmet i Östra Husby genomförde Östergötlands länsmuseum en utredning inom fastigheten Bossgård, som är belägen söder om kyrkan. Inget av antikvariskt värde kunde observeras i schakten (Hörfors 1994, ATA). En arkeologisk undersökning av en av grav, RAÄ 32, genomfördes under sent

1920-tal av Arthur Nordén. Graven som var ett jordblandat röse med en höjd av 0,4 meter innehöll en urna samt brända ben. Efter utgrävningen återställdes graven till ursprungligt skick. Graven var belägen öster om den nu aktuella ytan vid kyrkan.

I Historiska museets föremålskatalog fanns endast fynd från Arthur Nordéns grävning, se ovan. Det rörde sig om ett antal oornerade krukskärvor som härrör från urnan i graven. Ytterligare fanns en medeltida mässshake som församlingen skänkt till Statens Historiska Museum (SHM).

En genomgång av det historiska kartmaterialet visar att båda utredningsområdena har använts för odling från 1600-talet och framåt. För det mindre utredningsområdet har det innan väg 209 byggdes varit en del av den åker som finns norr om vägen. De stora förändringarna i närområdet för det större utredningsområdet skedde när samhället Östra Husby växte fram samt när den medeltida kyrkan revs och ersattes med den nuvarande. Ingen av dessa händelser har dock påverkat utredningsområdet nämnvärt. En annan förändring värd att nämna är utbyggnaden av väg 209, tidigare hade vägen mellan Norrköping och Arkösund gått genom Östra Husby.

Det som finns kvar av byn Bossgård är de hus som är belägna mitt emot kyrkan. I övrigt är det på byn Bossgårds mark som samhället Östra Husby expanderat. Konstateras kan också att byn/gården Stora Gyllinge i kartmaterialet benämns både som Stora Gyllinge och som Östra Husby. Gården ligger i samma läge genom hela det historiska kartmaterialet. Ägoförhållandena för marken sydost om kyrkan växlar genom århundraden mellan Stora Gyllinge och Bossgård, detta har dock ingen betydelse för hur utredningsområdet har nyttjats över tiden.

Inventering

Vid inventeringen av de båda utredningsområdena kunde konstateras att den större ytan vid kyrkan sluttade svagt mot sydväst varvid en platå bildats i öster. Här fanns ett par partier med berg i dagen. Den östra delen av utredningsområdet bedömdes vara det bästa läget för en eventuell förhistorisk boplatz. De lägre partierna i väster ansågs mindre lämpliga. När det gäller det mindre utredningsområdet vid väg 209 bedömdes den västra delen av åkern som mest intressant. Åkern sluttade svagt mot öster.

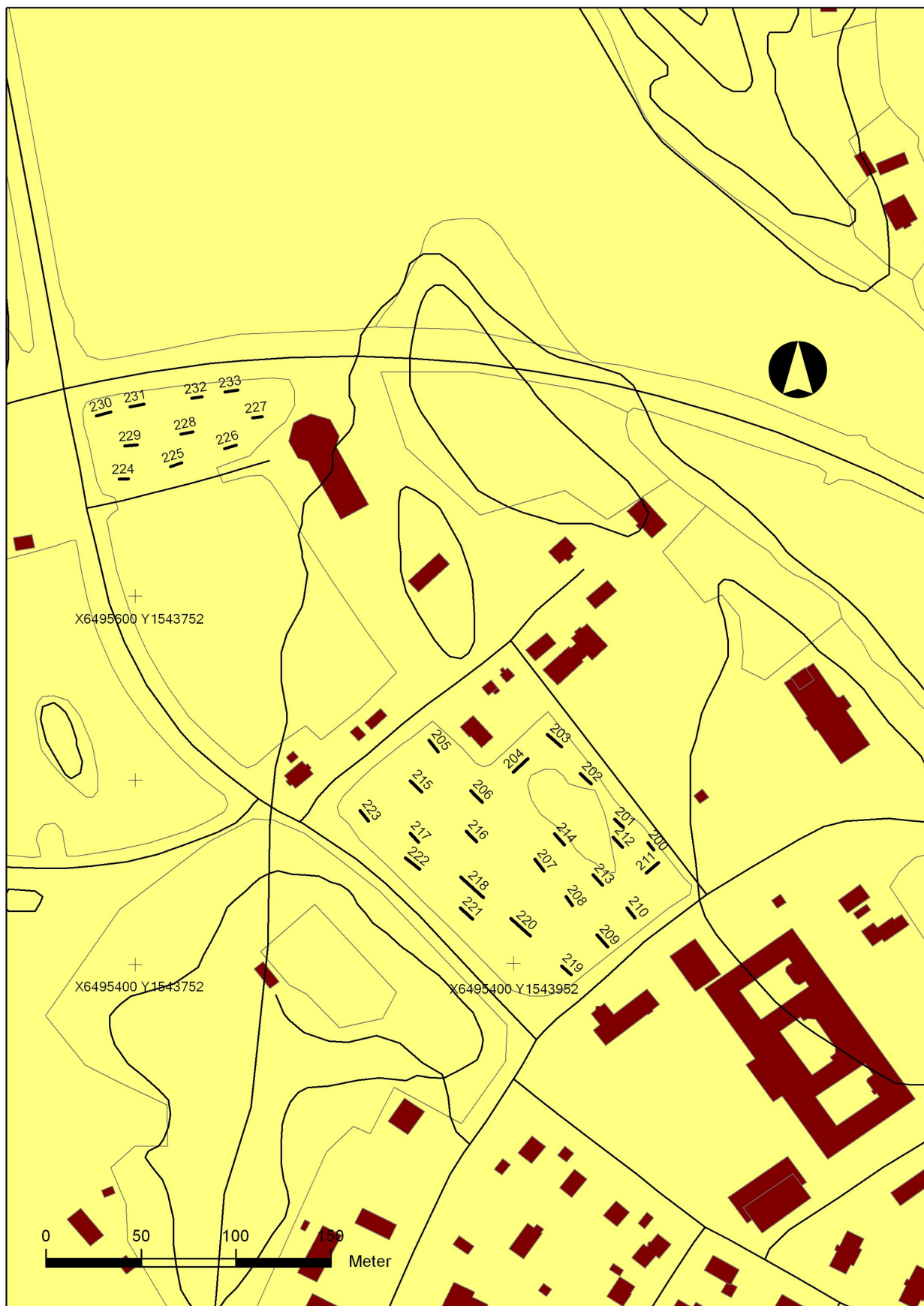
Etapp 2

Utredningsgrävning

Den totala utredningsytan omfattade cirka 25.000m² fördelat på två ytor. Sammantaget grävdes på de båda ytorna 34 stycken schakt om 224 meter.

På utredningsområde 1, sydost om kyrkan, grävdes 24 stycken schakt om totalt cirka 130 meter. Den platå som fanns i den östra delen av undersökningsområdet bestod dels av berg i dagen och dels av morän och grus. Under plogdjupet som var cirka 0,2 meter vidtog knytnävsstora moränstenar och grus. I schakt 201 fanns resterna efter en väg eller nedfart till åkern. Schakten nedanför kullen eller platån hade en likartad sammansättning. Under ett 0,3 meter tjockt ploglager fanns en botten av lera. Inget av arkeologiskt intresse framkom i något av schakten.

På utredningsområde 2, söder om väg 209, grävdes 10 stycken schakt om totalt 60 meter.



Figur 3. Schaktplan. Skala 1:300.

Samtliga schakt visade samma struktur, under ett 0,3 meter tjockt ploglager fanns ett bottenlager av lera. Inget av arkeologiskt intresse framkom i något av schakten.

Åtgärdsförslag

Den milsten, RAÄ 47 som finns inom utredningsområdet bör stå kvar i befintligt läge. I övrigt föreslås inga vidare arkeologiska insatser på de båda utredningsytorna.

Utvärdering av undersökningsplanen

Den särskilda arkeologiska utredningen följde den undersökningsplan som upprättats för arbete, inga avvikelser förekom.

Referenser

Helmfrid, S. 1962. Östergötland "Västanstång", Studien über die ältere Agrarlandschaft und ihre Genese.

Östra Husby – Häradshammar. 2001. Östra Husby och Häradshammar socknar, Norrköpings kommun. Riksintresse KE 94. Länsstyrelsen Östergötland, Kulturmiljöenheten 2001.

Östra Husby kyrka. Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift. Delrapport oktober 2004.

Administrativa uppgifter

Arkeologgruppens ärendenummer: ag 2010_08.

Länsstyrelsens dnr: 431-2846-10.

Projektnummer: 2010_08.

Undersökningstid: 2010-10-07 – 2010-10-08.

Projektgrupp: Helmut Bergold och Annica Ramström.

Exploateringsyta: 25.000 m².

Undersökt yta: 224 m².

Läge: Ekonomiska kartan blad, 8G 9i, Trärum.

Koordinatsystem: RT90

Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn:

Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm: *2 översiktsplaner.*

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Bilaga 1.

Schakttabell, gårdet öster om kyrkan.

Schaktnr	L/m	Djup/m	Beskrivning
200	5	0,3	Under ett 0,2 m tjockt ploglager fanns i botten grus och knytnävsstora moränstenar. Mitt i schaktet fanns resterna efter en väg eller nedfart till åkern.
201	5	0,3	Under 0,2 meter ploglager fanns sandig grus och knytnävsstora moränstenar.
202	6	0,3	Ploglager 0,2 m och i botten grusig sand.
203	6	0,3	Ploglager 0,2 m och i botten grusig sand.
204	8	0,3	Ploglager 0,2 m, i botten i den norra delen fanns knytnävsstora moränstenar och grusig sand som mot söder övergår i grus för att ytterligare i söder övergå i sand till lera.
205	7	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
206	7	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
207	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
208	7	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
209	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
210	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
211	6	0,3	Under 0,2 m ploglager fanns en botten av sandig grus.
212	5	0,2	Under 0,15-0,2 m ploglager fanns sandig grus.
213	7	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
214	7	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
215	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
216	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
217	5	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
218	8	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
219	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
220	8	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
221	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
222	7	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
223	4	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.

Schakttabell, gärdet söder om väg 209.

Schaktnr	L/m	Djup/m	Beskrivning
224	4	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
225	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
226	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
227	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
228	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
229	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
230	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
231	6	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
232	5	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.
233	7	0,4	Ploglager 0,3 m och i botten lera.